

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ UZUN TEZİ

KÜLTÜR KAYNAKLI AİLE YAPISI

Danışman Öğretmen: Tülay Cenik AKFIRAT

Öğrencinin Adı: Öykü

Soyadı: MELİKOĞLU

UB Numarası: D1129065

Ödevin Sözcük Sayısı: 3929

Araştırma Sorusu: Yaşar Kemal'in *Orta Direk* ve Yasunari Kavabata'nın *Dağın Sesi* yapıtlarında konu alınan ailelerin ilişkileri, yapıtlarda geçen kültürlerin benzerlikleri ya da farklılıklarıyla yazarlar tarafından nasıl yansıtılmıştır?

ÖZ

Uluslararası Bakalorya Programı bitirme tezi olarak hazırlanan bu çalışmada *Orta Direk ve Dağın Sesi* yapıtlarında konu alınan ailelerin ilişkilerinin kültürel benzerlikleri ya da farklılıklarıyla yazarlar tarafından nasıl işlendiklerini incelenecektir. Yapılan ön araştırmada Japon ve Türk kültürünün benzerliği ve farklılığı üzerine pek çok kültürel çalışmanın yapıldığı ve daha çok benzerlikler vurgulandığı görülmüştür. Buna bağlı olarak kültürlerini yapıtlarına yansıtan Japon ve Türk yazarın yapıtlarını inceleyerek bu savın yazınsal bir karşılaştırmada da irdelenmesini sağlamak amaçlanmıştır. Kültürel öğelerin tümünü değerlendirmek bu incelemenin boyutlarını aşacağından çalışma yapıtlardaki aile yapılarıyla sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmada yapıtlardaki temel çatışma noktalarının aile yapılarına bağlı olarak aktarılması ve her iki ailedeki kültürel yapıların yapıtlara ayrıntılı olarak yansıtılmış olması temel etkidir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan giriş bölümünde yapıtların içeriği ve olay örgüsündeki ana hatlar hakkında kısaca bahsedilmekte ve araştırma sorusuna değinilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde iki yapıttaki aile içi ilişkiler üç farklı alt başlık halinde incelenmiştir. Bu başlıklar altında ailede kadın erkeğin, aileye sonradan dahil olanların, ebeveynlerin ve çocukların rolleri değerlendirilmiştir. Sonuçta ise, araştırmanın geneline ilişkin yorumlar yapılarak, araştırmanın sonucunda nasıl bir cevap bulunduğu belirtilmiştir. Bu iki kültürden Türk ailesinin köy uzamı, Japon ailesinin kent uzamı içinde ele alınmasına rağmen pek çok açıdan benzerlik gösterdiği belirlenmiştir. İncelenen yapıtlardaki bu iki aile farklı sorunlarla uğraşsalar da aile ilişkilerinde geleneksel değerleri korumaya çalışmışlardır. Türk aile yapısında bu değerlerin ikinci kuşakta Japon aile yapısına oranla daha az değiştiği görülmüştür. Bu da köy ve kent uzamına bağlı bir değişken olarak değerlendirilmiştir.

Sözcük Sayısı: 239

İÇİNDEKİLER

A) GİRİŞ	Error! Bookmark not defined.
B) AİLEDE KADIN- ERKEK ROLLERİ	
B.1) I.KUŞAKTA KADIN- ERKEK ROLLERİ	2
B.2) II. KUŞAKTA KADIN- ERKEK ROLLERİ	4
C) AİLEDE EBEVEYNLERİN VE ÇOCUKLARIN ROLLERİ	7
D) AİLEYE SONRADAN DAHİL OLAN KİŞİLERİN ROLLERİ	9
E) SONUÇ	10
F) KAYNAKÇA	11

A) GİRİŞ

Yaşar Kemal'in *Orta Direk* adlı yapıtı, *Dağın Öte Yüzü* adlı üçlemenin ilk kitabıdır. Yaşar Kemal, bu üçlemede köy uzamını ve bu uzamda yaşayan insanları konu almıştır. *Orta Direk*'te, pamuk toplamak için köylerinden ayrılarak zorlu bir yolculuk yapan ve elde edecekleri çok az miktarda para ile geçinebilmek için büyük mücadele veren insanların öyküsü anlatılır. Bu öyküde yoksul dağ köylerinde yaşayan Anadolu köylüsünün karnını doyurmak için yaşlı, genç, çocuk, kadın, erkek demeden pamuk toplamak için yollara düşmesinden bahsedilir. Bu insanlar pamuk toplama yolculuğu sırasında çok zor koşullar ile karşılaşır; fakat başlarına ne gelirse gelsin bu zorlu yolculuktan vazgeçmezler. “Çukurova'ya inmek başlı başına bir amaç oluvermiştir sanki. Kızgın güneşte, yağmurlar altında, sırtta yorgan, sırtta kurşun gibi ağır yükler ve sırtta inatçı bir ana ile dik yokuşları, sarp kayalıkları yolları yürüyerek.”¹ Üstelik Çukurova'ya vardıklarında onları çok büyük bir emek sömürsü beklemektedir. İş gücü çok olsa da, iş azdır ve bu nedenle aileler arasında büyük bir yarış vardır, bu yarış ise sadece bir lokma ekmek içindir. Kim ovaya daha erken varırsa daha çok pamuk toplayabilecek ve bu sayede de karnını doyurabilmek için görünürde daha büyük bir fırsata sahip olacaktır. Yapıtta doğayla ve birbirleriyle mücadele eden bu insanlar daha çok aile ilişkileri içinde yansıtılır. Bu zorlu pamuk toplama yolculuğu boyunca ailede yaşanan tüm çatışmalar nedenleriyle birlikte işlenir.

Bu çalışmada Yaşar Kemal'in *Orta Direk* yapıtıyla karşılaştırmalı olarak incelenecek diğer yapıt ise Japon yazar Yasunari Kavabata'nın *Dağın Sesi* adlı yapıtıdır. *Dağın Sesi* yapıtında Yasunari Kavabata, kent uzamında yaşayan Japon bir aileyi anlatır. Bu aile de *Orta Direk*'teki Anadolu ailesinde olduğu gibi zorlu bir mücadele içindedir; fakat bu mücadele *Orta Direk*'teki mücadeleden oldukça farklıdır. *Dağın Sesi*'nde yoksullukla mücadele eden aile yerine hızla değişen değer yargılarıyla mücadele eden bir aile yapısı ele alınır. Bu iki farklı mücadelenin kesişen noktası ise geleneksel aile yapılarıdır.

Hem Yaşar Kemal hem de Yasunari Kavabata ait oldukları toplumların kültürel yapısını aile yapıları üzerinden ayrıntılı olarak işler. Farklı değişkenlere rağmen bu iki aile pek çok noktada benzerlik gösterir. Bu çalışmada iki yapıt aracılığıyla aile yapısındaki benzer geleneksel değerlerin kurguyu nasıl şekillendirdiği incelenecektir.

¹ Yaşar Kemal Yazılanlar, Fethi Naci.

Orta Direk yapıtında, güçlü ve geleneksel bir köylü kadını olarak karşımıza çıkan odak figür Meryemce, oğlu Uzunca Ali, gelini Elif ve torunları Ummahan ve Hasan ile pamuk toplamaya giderken başlarından geçen olaylar aktarılır. Meryemce, ölmüş kocası İbrahim'in eski dostu Koca Halil'e büyük bir öfke duymaktadır. Bu öfke, İbrahim'in ölümünden öncesine dayanır. İbrahim ve dostu Koca Halil hırsızlık yaparlar ve bu yüzden bir çok kez yakalanırlar. Koca Halil'in, hırsızlıkla İbrahim'e göre daha fazla ilgisi olduğundan Koca Halil cezalara çarptırılır, İbrahim ise dostuna elinden geldiğince destek olmaya çalışır. Köylerine geri döndüklerinde Koca Halil, İbrahim'in cezalandırıldığını ve kendisinin gece gündüz İbrahim'in yanına gidip ona destek olmaya çalıştığı yalanını ve daha birçok yalan anlatır. İbrahim, Koca Halil'e karşı sesini çıkarmaz ve Koca Halil'in yalanları o kadar çoktur ki, tüm köy İbrahim'e farklı bir gözle bakmaya başlar. Oysa İbrahim, sadece Meryemce'ye gerçekleri anlatmaktadır ve İbrahim'e iftira atıp onu köyün önünde küçük düşürdüğü için Meryemce, Koca Halil'den nefret eder. Kendisine İbrahim'den kalma atının üstüne Koca Halil'de binince, atının ölmesi Meryemce'yi çılgına çevirir. Oğlu Uzunca Ali'ye Koca Halil'i atına bindirdiği için tavrı alır, sitem eder ve Elif'e de kocasının savunduğu için sinirlenir. Yapıt bu çatışmalar zincirinde aile ilişkilerini yansıtır.

Dağın Sesi'nde de Yasunari Kavabata, odak karakter Şingo ve ailesinin hayatından bir kesit sunar. Bu yapıtta aile ilişkileri çatışmalar merkezinde anlatılır. Buradaki çatışmaların özünde ise aile içi gruplaşmalar vardır. Geleneksel, güçlü bir odak figür olan Şingo karısının ölmesiyle çok sarsılır ve evdeki düzenin sürmesi için karısının kız kardeşi Yasuko ile evlenir. Ancak hiçbir şey eskisi gibi olmaz. Oğlu Şuiçi, karısı Kikuko'yu Kinu adlı bir kadınla aldatır. Şingo'nun kızı Fusako, sık sık evini terk eder. Çocuklarının, özellikle oğlunun, yaşamını düzene sokmaya çalışan Şingo aracılığıyla yapıta konu olan bir Japon ailenin yapısı yansıtılır.

B) AİLEDE KADIN - ERKEK ROLLERİ

B.1) I. Kuşakta Kadının ve Erkeğin Rollerini

Yaşar Kemal'in *Orta Direk* adlı yapıtında odak figür Meryemce'nin kocası İbrahim ölmüştür. Bu nedenle yazar, Meryemce ve İbrahim'in ilişkisini geriye dönüş tekniğiyle ve iç monologlarla irdeler. Bu ilişkide Meryemce'nin baskın figür olduğu görülür. "*Meryemce kıyameti koparır, "Sen koca Halil'in kulu musun?" diye bas bas bağırır, tüm köyü ayağa kaldırırdı. İbrahim ağzını bile açmazdı.*" (Kemal, 2008: 229) Meryemce ailede düzeni sağlayan, kararları veren kişi iken İbrahim'in ailedeki rolü ise ailenin geçimini sağlamak, aile ekonomisine katkıda bulunmaktan ibarettir. Her iki figür de rollerini çerçevesinde davranır, yapıta konu olan toplumsal düzende de

evlilik ilişkisinde iş bölümü bakımından kadın ve erkeğin rollerinin nasıl olması gerektiği yansıtılır. Bu ilişkide toplumsal düzenin genel değer yargılarından farklı olarak Meryemce'nin, diğer kadın figürlerinde görülmeyen, kocasına karşılık vermekten çekinmeme, kocasının üstüne gidebilme gibi özellikleri vardır. Örnek olarak, sonradan işlenecek olan Elif ve Uzunca Ali arasındaki ilişkide Elif'in Uzunca Ali'ye karşı sesini çıkaramaması Meryemce'nin düzenin yaratmış olduğu kadın figüründen farklı yanlarının olduğunun kanıtıdır. Ayrıca Meryemce'nin, kocası İbrahim'in yanlışlarını onun yüzüne vurabilecek cesareti de bulunmaktadır. Kısacası yazarın güçlü bir kadın figür olarak çizdiği Meryemce sözünü eşi dahil kimseden sakınmayan biridir. Yazar, Meryemce karakteri aracılığı ile güçlü olan bir kadının haksızlık karşısında geleneksel çizginin dışına çıkabileceğini de göstermiştir.

“O gece Meryemce yine kıyameti kopardı. Meryemce tepeden tırnağa öfkeliydi: “Sen mi yalansın, Koca Halil mi? Sen bana geceler gecesi, Koca Halil'in arkadaşları koyup geldiğini, senin de arkadaşlara beş gün, beş gece yalvardığını söyledin. Koca Halil olmasa arkadaşları kandıramadan gelemezdim dedin. Sen mi yalansın, o mu?” (Kemal, 2008: 228)

Meryemce her ne kadar kocası İbrahim'e sesini yükseltmekten kaçınmasa da bu ilişkide saygı kavramı her zaman ön plandadır. Bu yönüyle de Meryemce geleneksel bir figürdür. Daha çok saygı çerçevesinde kurulan bu ilişkide, Meryemce'nin karakteri gereği sevginin geri planda olduğu görülür. Bu toplumsal yapıda evlilikteki temel ögenin saygı olduğunu vurgulamak isteyen Yaşar Kemal, Meryemce'nin ölmüş eşine duyduğu sevgiden satır aralarında ipuçları vererek bahseder. *“İbrahim, ancak üç ayda kendine gelebildi. Ancak üç ay sonra o tatlı gülüşüyle, gevrek gevrek gülebildi. Meryemce'de bir sevinç bundan sonra, deme gitsin. ‘Bir buldum,’ diyordu. ‘Yitirdim de buldum.’” (Kemal, 2008: 223)*

Dağın Sesi adlı yapıttaki odak figür Şingo ile Şingo'nun ikinci karısı Yasuko'nun ilişkisi de sevgi temelli bir ilişki değildir. Şingo'nun ilk karısı öldükten sonra, karısının kız kardeşi Yasuko çocuklara bakmakta Şingo'ya yardım etmiştir. Şingo da Yasuko'nun yardımlarına karşılık olarak onunla evlenmiştir. Şingo her ne kadar yeniden evlenmiş olsa da eski karısını bir türlü unutamamıştır ve aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen ona özlem duymaktadır. *“Kasırga, Şingo'nun eski aşkına; eşinin kız kardeşine duyduğu özlemle kopuyor. Anlayacağınız aradan otuz yıl geçmesine rağmen eski defterler hala açık.”*² Başka bir deyişle Yasuko ve Şingo'nun ilişkisi sevgi ögesine değil, sorumluluklara dayalı bir ilişki şeklinde karşımıza çıkarılmıştır.

² Ali, BULUNMAZ, “Hayatın Dikiz Aynası”,

Orta Direk adlı yapıtta, erkek figürlerin temel sorumluluğu ailenin geçimini sağlamaktır; ancak ailenin diğer bireyleri de ellerinden geldiğince erkeklere yardım eder. Uzunca Ali, babası İbrahim öldükten sonra evin erkeği olarak evin geçimini sağlama sorumluluğu üstlenir. Pamuk zamanı geldiğinde pamuk toplamak için yollara düşer. Bu yolculukta, Ali'nin annesi Meryemce, karısı Elif ve çocukları Ali'ye yardım edebilmek için yer alırlar. *Dağın Sesi* adlı yapıtta da farklı bir üretim zinciri olmasına rağmen, erkek figürler ailenin geçimini sağlar ve ailenin diğer fertleri de erkek figürlere yardım ederler. “*Şuiçi ile Şingo aynı firmada çalışıyorlardı. Oğul, babasının yardımcısı sayılırdı. Başka yardımcıları da vardı: Yasuko ve Suiçi'nin karısı Kikuko. Üçü birlikte çalışıyorlardı, Şingo'nun bellek gücüne sahip çıkan bir ekiptiler.*” (Kavabata, 2010: 12)

Yapıtlara yansıyan bu farklı kültürlere ait aile yapılarındaki benzerlik dikkat çekicidir. Yaşadıkları ortamlar ve maruz kaldıkları koşullar farklı olsa da her iki kültürde de erkek egemen bir anlayış vardır ve evliliklerin daha çok saygıya dayalı olduğu görülmektedir. Her ne kadar ailenin geçimi sağlamakla erkek figürler yükümlü olsalar da aile içi dayanışma ve erkek figüre diğer aile bireylerinin destek verdiği her iki yapıtta da görülür.

B.2) II. Kuşakta Kadının ve Erkeğin Roller

Bir sonraki neslin, Meryemce'nin oğlu Uzunca Ali ile gelini Elif'in, ilişkisinde önceki nesille benzer bir iletişim gözlenir. Kadın ve erkeğin rolleri aynı geleneksel çizgide sürer. Elif'in de temel sorumlulukları Meryemce gibi kocası ve çocuklarıdır. Uzunca Ali, kişilik olarak babasından farklı olsa da her ikisinin de bir erkek olarak toplumsal görevleri ve rolleri aynıdır. Her ne kadar Ali, babasına göre evliliğinde ve ilişkilerinde daha baskın bir karakter olsa da o da babası gibi evi geçindirmekle görevli, eşinin ve çocuklarının sorumluluğunu taşımakla yükümlüdür. Ali, bu sorumluluklara öyle çok alışmıştır ki Elif'e karşı sorumluluklarını ihmal ettiğinde vicdan azabı yaşar. “*İçi alıp alıp veriyor, kafasında kötü kötü yüzlerce olay kuruyordu. Sonunda: “Ana,” diye kırık bir sesle seslendi, “bu gece yarısı dağda kaldı gelinin. Korkmaz mı ola? Başına bir hal gelmez mi ola? Kurdun kuşun arasında.*” (Kemal, 2008: 109)

Meryemce'nin gelini Elif'in bir sonraki kuşak olarak daha özgür bir figür olması beklenirken karakteri gereği bunu başaramadığı görülür. Bu da geleneksel yapının kadını ne kadar çok baskıladığının bir kanıtıdır. Güçlü olamayan kadına, geleneksel çizginin dışına çıkma şansı verilmez. Nitekim Elif, kocası Uzunca Ali'nin sözünden çıkamaz, nedenini sorgulamadan istenileni yapar. “*‘Elif tuz getir,’ diye seslendi. Yere bir çarşaf gibi serdiği deriye tuzu ekeledi. ‘Külü de getir, kömürsüz olsun.’ Kadın avuç avuç kül de getirdi ocaklarından.*” (Kemal, 2008: 92)

Elif'in ve Ali'nin aralarında daha çok görev paylaşımına ve saygıya dayanan bir ilişki vardır. Annesinin uygun gördüğü Elif'le evlenen Ali'nin hayallerini süsleyen kadın Elif değildir. Köyün pek çok erkeğiyle birlikte olan Döndülü gelindir. Ali karısı Elif'i Döndülü gelinle aldatmıştır. *“Evlilerle hiç yapmaz. Ama Ali'yi sever. Bayılır. Türküsünü, kavalını sever. Boynunu, dudaklarını sever.”* (Kemal, 2008: 161) Birçok kez Döndülü gelin hakkında hayallere dalmış iken buluruz Uzunca Ali'yi. *“Döndülü gelin. Şu Meryemce Karı başımdayken, böyle yitip dururken, ne pamuk, ne de senin yuvarlak...”* (Kemal, 2008: 162) Fakat toplum, Ali ve Döndülü gelinin birlikteliğine izin vermez ve Döndülü gelin Ali'yi hayallere daldıran bir kadın figürü olarak kalmaya devam eder.

Döndülü gelin ile kocası Deli Bekir'in evlilik ilişkisi diğer evlilik ilişkilerinden farklı bir boyutta çizilmiştir. Döndülü gelin kocasını köydeki çoğu erkekle aldatmıştır, bu durumu herkes de bilmektedir. Hatta Döndülü gelin ile birlikte olmuş erkekler, Döndülü gelin hakkında türküler yazıp bu türkülerini de söylemektedirler. *“Üstelik türküler çıkarılmıştır. Deli Bekir'in yanında da söylerler. Birinde Deli Bekir boş bulunmuş, 'kim bu üstüne bunca türkü çıkarılan Döndülü gelin?' diye sormuş. Bir tanesi 'bizim nene' demiş, 'çok güzelmiş de üstüne ezelden böyle türküler çalınmış.’”* (Kemal, 2008: 161)

Yapıtın başından beri verilen geleneksel değerlerin ve ahlak anlayışının Döndülü gelin figürü aracılığı ile farklılaştığı görülür. Cinselliğin bu düzen içinde erkekler için ne kadar önemli olduğu vurgulanırken kadın figürlerde bu çeşit cinsel arzulardan hiç bahsedilmemiştir. Erkek figürlerin Döndülü gelin ile birliktelikleri normal karşılanmaktadır. Burada erkeğin ahlaki bakışının, arzuları doğrultusunda değişkenlik gösterdiği görülür. *“Bir genç gelsin yetişsin de, şu on yıldır Delice Bekir Ağa'nın avradının koynuna girmesin, bu olacak iş değil. Kitapta yazılı gibi, hükümetin kanunu gibi. Bir delikanlı önce Döndülü gelinle yatar.”* (Kemal, 2008: 161) Erkek figürler yaptıklarını açık açık anlatabilmekte, bunu suç olarak görmemektedirler. Kendilerince kurdukları mantıkla Deli Bekir'in karısına sahip çıkamadığını belirtmektedirler. *“Bir güne bir gün avradını karşısına alıp da, bu nedir? Nedir bu ettiklerin avrat, dememiştir.”* (Kemal, 2008: 161) Eylemlerini sorgulamayan bu figürler, iş kendi eşleri olduğunda katı bir ahlak anlayışı taşırlar. Kendi eşlerine hareket alanı dahi tanımazlar. Eşlerini arzulanan çekici bir kadın olarak algılamazlar, onlar çocuklarının annesi olmaktan öteye geçemez. Yapıtta Elif'in ve Meryemce'nin anne kimliğinin ön plana çıkarılması bunun bir kanıtıdır.

Dağın Sesi'nde odak figür Şingo'nun oğlu Şuiçi, Kikuko ile evlidir. Henüz evlenmelerinin üzerinden iki yıl bile geçmemiş olmasına karşın Şuiçi, karısı Kikuko'yu Kinu adında başka bir kadınla aldatır. Kikuko, kocasının onu aldattığını bilmektedir; fakat bilmemezlikten gelerek bir eş olarak sorumluluklarını yerine getirmeye devam eder. Şuiçi eve geç ve sarhoş olarak geldiğinde Kikuko, ailenin diğer üyelerine fark ettirmemeye çalışarak Şuiçi'yi sessiz bir şekilde eve alıp giysilerini giydirip yatağına yatırır. "*Kikuko, başka bir kadının yanından gelen sarhoş kocasının bacaklarını dizlerinin üstüne koymuş, çoraplarını çıkarıyordu.*" (Kavabata, 2010: 111) Kikuko, kendisini aldatan Şuiçi'ye karşı sessiz kalır, her şeye rağmen evliliğini korumak ister. Yapıtta *Orta Direk*'te olduğu gibi geleneksel bir bakış açısıyla evlilik kurumunun ne olursa olsun korunması gerektiği ve burada temel sorumluluğun kadının olduğu işlenir. Ayrıca *Dağın Sesi*'nde Şuiçi'nin babası Şingo da bu evliliğin devamını sağlamak için büyük çaba sarf eder. Oğlu Şuiçi ve Şuiçi'nin sevgilisi Kinu ile konuşarak onları bu ilişkiyi bitirmeye zorlar. Hatta Kinu hamile kaldığında Şingo, Kinu ile konuşup onu kürtaj olması için ikna etmeye çalışır; ama başarılı olamaz. Kikuko'da şans eseri Kinu ile yaklaşık aynı vakitlerde hamile kalır; fakat kürtaj olur. Romanın olay örgüsünde Kikuko'nun kürtaj olmasına neden olan olay Kinu ile Şuiçi'nin ilişkisi olmuştur. Kikuko, geleneksel aile yapısına saygı duyan ve evliliğini sürdürmek isteyen bir kadın olmasına rağmen, kürtaj olarak tepkisini koyabilmiştir. *Orta Direk*'te olduğu gibi burada da kadınlar ezilen ve baskılanmayı kabullenen figürler olmalarına karşın, kadınların sınırları zorlandığında ne kadar güçlü olabildiklerini de görmek mümkündür. *Orta Direk*'te Elif, Uzunca Ali'nin her dediğini yapan ve ona hiçbir noktada karşı çıkmayan bir figür olarak betimlenir; ancak Ali olumsuzluklar arttıkça kontrolünü kaybeder ve annesi Meryemce ile çatışır. Elif, bu durumda kendisinden beklenmeyecek bir güçle Ali'ye karşı tavır alır ve Meryemce'nin yanında olur. "*Ocağın bata herif, karı ölecek böyle.*" (Kemal, 2008: 100)

Şingo'nun kızı Fusako, kocası Aihara'nın yanından çocukları ile ayrılıp baba evine dönmüş bir kadın olarak karşımıza çıkar. Yapıtta Fusako'nun, çocuklarını da alarak evini terk etmesinin nedeni verilme de Fusako'nun mutsuz giden evliliğini sonlandırmak için çaba gösterdiği belirtilmiştir. "*Fusako, Kamakura'da bir ay kaldıktan sonra tekrar gitmiş, Aihara'dan bu sefer mutlaka ayrılacağını söylemişti.*" (Kavabata, 2010: 85) Fusako ile Aihara'nın ilişkisi ayrıntılı ele alınmamıştır; ancak yaşanan tartışmalara bağlı olarak Fusako'nun baba evine döndüğü verilmiştir. Bu da geleneksel bir bakış açısıyla kadının zor durumda kaldığında ailesine sığındığının ve kendi ayakları üzerinde duramadığının göstergesidir.

Orta Direk'te hem ilk kuşakta hem de ikinci kuşakta geleneksel değerlerin belirgin olduğu görülür. Yapıtta kişisel özelliklere bağlı olarak bazı farklılıklar olsa da, Meryemce figüründe görüldüğü gibi, geleneksel roller özellikle evlilik ilişkilerinde değişen zamana rağmen koşullar değişmediği için aynen kalır. Fakat, *Dağın Sesi*'ndeki ikinci kuşağın, bu geleneğin dışına çıktığı görülmektedir, Şingo her ne kadar geleneksel bir yapıda olsa da çocukları kendisinden farklı düşünmektedirler. Bu da kent yaşamında değişen zamana paralel olarak koşulların daha hızlı değiştiğinin göstergesidir.

C) Ailede Ebeveynlerin ve Çocukların Rollerini

Her iki yapıtta da aile yapıları irdelenirken anne ve babanın çocuklarıyla ilişkilerinin ayrıntılı olarak işlendiği görülmüştür. Yapıtlardaki çatışmaların merkezinde de bu ilişkiler vardır. *Orta Direk* yapıtında ele alınan Meryemce ile oğlu Ali'nin ilişkisi hem sevgiye hem de saygıya dayalı bir ilişkidir. Bu ilişkideki sevgi bağı o kadar kuvvetlidir ki saygı ögesinin önüne geçebilmektedir. *“Oğlunu nasıl sever, üstüne nasıl da titrerdi! Ali onun biricigiydi. Sekiz çocuğu olmuş, Ali'den gayrısı ölmüştü. Ali bir yere gitse de, azıcık gecikse başına bir hal mi geldi diye kendini yer bitirirdi. Daha, Ali'yi iki yaşında bir çocukmuşçasına severdi.”* (Kemal, 2008: 117) Fakat bu kadar çok sevdiği oğlu Ali, Koca Halil'i Meryemce'nin atına, onun yanına bindirince Meryemce kıyameti koparır. Koca Halil, İbrahim'in eski dostudur; ama Meryemce kocasına ihanet eden Koca Halil'den nefret eder. Meryemce'nin yaşlı atı iki kişiyi taşıyamaz ve ölür. Atının ölümünden Ali'yi sorumlu tutan Meryemce ile Ali'nin çatışması yapıt boyunca sürer. Meryemce Ali'yi çok sevmesine karşın doğru bildiği yolda onunla çatışmaktan kaçınmaz. *“Ellerini göğze açtı: 'Allahım' diye yalvardı. 'Şu Uzunca Ali'nin halini bundan beter et. Çoluğunu çocuğunu dağda koydun, kendini de bu hale soktun, daha da perişan et, koca Allahım, kara gözüm, güzel Allahım.’”* (Kemal, 2008: 116) Meryemce'nin öfkesi büyüktür ve Ali'ye demediğini bırakmaz; ancak Ali'nin çaresiz olduğunu gördüğü anda yumuşar. Meryemce doğrularını savunmaktan vazgeçmez; ama oğluna olan sevgisi ağır basar ve ona olan öfkesinden ve dediklerinden vazgeçer.

“Ali'nin bitkin yolun ortasında uzanıp kalışı, çocuk kundağı gibi sarılmış ayakları, kıvrılmış bedeni gözlerinin önünden gitmiyordu. 'Suçlarını bağışladım. Tüm bağışladım. Aklım başımdan gittiğinde ona çok alkış eyledim. Sana daha evvel de söyledim. Kızgınlığımda dediklerimi saymayacaksın. Sana daha önceden de söyledim. İyi aklında tutarsın sen, kara gözüm. Ali'ne yardım et. Şu benim canımı da aliver. Sen Ali'ne yardım edersen, onlar daha pamuğa girmeden, sen Ali'mi fikara, yüzü güleç oğlumu..’” (Kemal, 2008: 192)

Yapıtta, Meryemce'nin ne olursa olsun oğlu Ali'ye karşı güçlü bir sevgi bağı ile bağlandığını görülür. Bu sevgi bağı, bu kadar boyutlu yansıtılmasa da, Ali ile kendi çocukları arasında da vardır. Ali'nin toplumsal rolü gereği oğlu Hasan ve kızı Ummahan'la arasındaki ilişkide korkunun ağır

bastığı görülür. Ali, çocuklarını ne kadar çok sevse de onlara karşı oldukça otoriterdir. “*Ali kıza: ‘Kes,’ diye çıkıştı. ‘Kes, itin kızı!’ Ummahan hemencecik kesti.*” (Kemal, 2008: 172) Ali’nin karısı Elif de çocuklarına karşı otoriter bir tavır izlemeye çalışır; ama Ali kadar etkili olamaz ve ailede otoritenin kurulabilmesi için Ali’nin yardımını ister. Bu da erkek egemen anlayışının bir sonucudur. Çocukları için bir tehlike söz konusu olduğunda her ikisinin de çocuklarına karşı duyduğu sevgi açığa çıkar ve çocuklarına ne kadar çok değer verdikleri görülür.

“‘Çocuklarım,’ dedi, ‘çocuklarım aç susuz dağ başında kaldılar. Açlarından da öldüler. Korkularından ödleri kopmadı mı, dersin? Çocuklarımız, Ali. Hasanımınla Ummahanım..’ Ali birden ayağa fırladı. Gözleri dönmüş, çılgın gibiydi. Yumruklarını sıktı, ellerini var gücüyle silkeledi. ‘Çocuklarıma bir şey olduysa, ben de onun boğazını sıkarak öldürürüm.’” (Kemal, 2008: 193)

Dağın Sesi’inde odak figür Şingo’nun çocuklarıyla ilişkisinin temeli sevgiye dayalı değildir. Aynı durum Şingo’nun eşi Yasuko ve çocukları arasındaki ilişkide de söz konusudur. İlişkilerinin temeli daha çok sorumluluklar ve yardımlaşma üzerine kuruludur. Her ikisi de çocuklarını, kendilerinin doğru yol olarak düşündükleri yola sokmaya çalışmaktadırlar. Çocuklarının mutluluklarını istemektedirler; ama onlara yardım etme yöntemleri farklıdır. Yasuko, Fusako’nun evliliğinin nasıl gittiğini anlayabilmek için çaba gösterir; fakat öğrendikten sonra bu evliliği düzeltmek için herhangi bir harekette bulunmaz. “*İnsan kendi kızının hayatını merak etmez mi? Belki de çocuklara şeker alacak parası bile yoktur. Durumu nasıl öğrenmek istiyorum.*” (Kavabata, 2010: 24) Şingo ise, Yasuko’nun aksine ters giden bir şeyleri fark ettiğinde harekete geçer; ama bu çabaları sadece oğlu Şuiçi içindir. Oğlunun evliliğini kurtarmak için çabaladığı görülür. Kızları Fusako’nun evliliğine ise ne Yasuko ne de Şingo hiçbir şekilde karışmaz. Fusako’nun hayatına kendisinin çeki düzen vermesi gerektiğini savunurlar. “*Fusako bu yaşında, bu çağda hala annesi ve babası onu boşandırsın istiyor. Bu korkaklık.*” (Kavabata, 2010: 41) Oğlunun ilişkisine karışması ve oğlunun evliliğini kurtarmak için çaba göstermesi, Şingo’yu karısı Yasuko’nun sitemleriyle karşı karşıya bırakır. Şingo’nun Fusako’nun evliliğine karışmadığını; ama oğlu Şuiçi’nin evliliğine karıştığını belirten Yasuko, bu yüzden kocasını oğlunu kayırmakla suçlar. “*Fusako’yu hiç sevmedin... Şuiçi favorindi hep.*” (Kavabata, 2010: 41) Kitabın geneline bakıldığında aile içi gruplaşmaların olduğu fark edilir. Bir tarafta Fusako ve Yasuko, diğer tarafta ise Şuiçi, Kikuko ve Şingo... Yasuko kızı Fusako’ya gösterdiği ilgiyi oğlu Şuiçi’ye göstermezken, Şingo’da oğluna gösterdiği ilgiyi kızına göstermez. Bu gruplaşmalar da aile içi çatışmaların ve kıskançlıkların oluşmasına neden olur.

Orta Direk yapıtında karşımıza çıkarılan toplumsal yapının etkisi ile, kız çocuğu erkek çocuğuna göre daha az değerli olarak görülür ve küçümsenir. “*Kız çocuğu el kiri, yıkarısın gider. Gider de el oğlunun ocağını tüttürür. Ya oğlan, oğlan gibi var mı?*” (Kemal, 2008: 272) Uzunca Ali’nin oğlu

Hasan'ın kız kardeşi Ummahan'a göre daha fazla ön planda olduğu görülür. Hasan yemeğini kız kardeşinden önce alma hakkına sahiptir. İki kardeşin yaşları küçük olduğu için bu ayırım yapıtta boyutlanmamış ve bu çatışma kıskançlığa dönüşecek kadar derinleştirilmemiştir.

Yaşar Kemal'in *Orta Direk*'te irdelediği aile yapısında dış koşullar daha belirleyici olduğu için aile birbirini desteklemek zorundadır. Yasunari Kavabata'nın *Dağın Sesi*'nde ele aldığı aile yapısında ise dış koşullardan çok aile içi çatışmalar temel belirleyendir. Bu nedenle de yazar ailedeki gruplaşmaları, çatışmaları ve kıskançlıkları ayrıntılı olarak yansıtmıştır.

D) Aileye Sonradan Dahil Olan Kişilerin Rollerini

Aileye sonradan dahil olan kişiler *Orta Direk*'te Elif, *Dağın Sesi*'nde ise Kikuko figürleridir. Elif ve Kikuko ailelere gelin olarak katılır. Her ikisi de evlendikten sonra kocalarının ailelerinin yanına taşınırlar. Ogata ailesinin gelini Kikuko, Şingo'nun oğlu Şuiçi ile evlenmesinin ardından Ogata ailesinin diğer fertleriyle birlikte yaşamaya başlar. Şingo'nun kızı Fusako da evlenmiştir ve Kikuko gibi, kocası Aihara'nın ailesinin yanına yerleşmiştir. *Orta Direk*'te de Meryemce'nin gelini Elif, kocası Uzun Ali ve Meryemce ile yaşamaktadır.

Orta Direk'teki Anadolu ailesinde gelinin kayınvalideye yardım etme yükümlülüğü açık bir şekilde belirtilmiştir. Gelini bu yükümlülüğünü yerine getirdiği vakit Meryemce ona sevgisini belirtmekten kaçınmaz. “*Meryemce gelinin kolundan tuttu: Sana diyorum güzel kızım, başka kimseciklere demiyorum.*” (Kemal, 2008: 91) Fakat Meryemce gelininin yükümlülüklerini yerine getirmediğini düşündüğünde sinirlenir. Gelini hakkında sitem etmeye başlar, gelininin ona yardım etmeye zorunlu olduğunu düşünür. “*‘Ulaştın işte, ulaştın orospu gelin. Boynuzlu herifin avradı. Ulaştın da geçtinde.’ diye inledi.*” (Kemal, 2008: 137) Ayrıca Elif, Meryemce'nin gelini olarak ona karşı saygılı olmak zorundadır, ona karşı saygıda kusur etmemelidir.

Elif bu geleneksel ilişki ağında zaman zaman kocası ile Meryemce arasında kalır. Ancak ona söz hakkı tanınmaz. Yapıt boyunca sadece bir kez sitemini dile getirir. Her şey onun dışında gelişir. Varlığını duyumsayamadığımız bu figür ona biçilen rollerin dışına çıkmaz ve yapıtta bir çatışma değil denge ögesi olarak yer alır.

Ogata ailesinde, gelin Kikuko'da Elif gibi elinden geldiğince kayınvalidesine ve kayınpederine yardım etmeye çalışır. Ev işlerinde Yasuko'ya yardım eder, Fusako evi terk edip Ogata ailesinin yanına gelince ona ve çocuklarına bakmakta yardım eder, kayınpederi Şingo'nun kravatını bağlamasına bile yardım eder. Kikuko'da, Elif'in Meryemce'ye davrandığı gibi, kocasının ailesine

karşı saygılıdır. Hem saygısı, hem desteği, hem de Şingo'ya eski karısını anımsatması nedeni ile Şingo, Kikuko'yu kendi kızından bile çok sever. “Kikuko'yu kasvetli bir evden dışarıya açılan bir pencere olarak görüyordu. Akrabaları istediği gibi değillerdi ve kendi istedikleri şekilde yaşayamadıklarında kan bağı ağır ve bunaltıcı bir hava veriyordu. Gelini onu rahatlatıyordu.” (Kavabata, 20010: 34) Yasuko da, Şingo kadar olmasa da gelinini sever. Fusako ise Kikuko'yu kıskanır; çünkü babası kendisinden çok Kikuko'yla ilgilenir. Ailede dengeli ve eşitlikçi bir yaklaşım görülmediği için Kikuko kimi zaman ailedeki çatışmanın kaynağı olur. Bu da yapıta konu olan aile içi gruplaşmanın sonucudur. Ayrıca Kikuko, geleneksel roller çerçevesinde davranırsa da yapıtta varlığı belirgindir ve olaylara yön verir. Bu yönüyle de Elif'ten ayrılır.

Her iki geleneksel yapıda da gelinlerin temel sorumlulukları eşlerinin aileleridir ve onlar için ellerinden geleni yaparlar. Her iki gelin figürü de bu çabalarının karşılığını alır ve ailenin diğer üyeleri tarafından kabul görür. *Orta Direk* adlı yapıtta Elif, aile içinde sadece destekleyici bir anne figürü olarak yansıtılmıştır; fakat *Dağın Sesi*'nde Kikuko, Elif'in aksine bir anne figürü olarak değil, destekleyici, sevilen ve aynı zamanda kıskanılan bir kadın figürü olarak karşımıza çıkar.

E) SONUÇ

Bu çalışmada, yapıtlarında Japon kültürünün temelini oluşturan değerlerden ağırlıklı olarak yararlanan Yasunari Kavabata'nın *Dağın Sesi* ve Anadolu kültürünü işleyen Yaşar Kemal'in *Orta Direk* yapıtlarındaki aile yapıları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda Japon ve Türk kültüründeki yapıtlara yansıyan boyutlarıyla aile yapılarının benzerliklerini ve farklılıklarını görmek amaçlanmıştır. Her iki yapıtta da işlenen kültürel değerlerin aile yapılarına dayanarak aktarıldığı görülmüştür. İki farklı kültürün aile yapılarının yazarlar tarafından nasıl aktarıldığı ve aile yapılarındaki benzer ve farklı yönlerin neler olduğu belirlenmiştir.

Bu tezin sonucunda, yapıtlarda yansıtılmış olan kültürlerin her ne kadar bazı farklı yanları görülmüş olsa da aslında düşünüldüğü gibi iki kültürdeki aile yapılarının birbirlerine benzediği de anlaşılmıştır. İki yapıttaki aile yapılarında görülen farklılıkların asıl nedeni ailelerin yaşadığı uzamların köy ve kent uzamları şeklinde farklılık göstermeleridir. Anadolu'da yaşayan Türk ailesi köy uzamında yaşarken, Japonya'da yaşayan Ogata ailesi kent uzamında yaşamaktadır. Bu uzam farklılıklarına bağlı olarak iki ailenin farklı üretim ilişkileri içinde geçimlerini sağladığı görülmüştür, ancak her iki yapıtta da ortak olan öge ailenin geçimini erkek figürün sağladığı ve diğer aile fertlerinin erkek figürlere yardım ettiği'dir. Ayrıca yapıtlarda ele alınan ailelerin ekonomik yönden farklılıklarına da değinmek gerekir ise, Meryemce ve ailesi çok yoksuldur ve çatışmaların temelinde yoksulluk bulunur. Oysa Ogata ailesinin, Anadolu ailesinin aksine ekonomik sıkıntıları

yoktur; fakat ekonomik sıkıntılarının yerine aile içi sorunlar yapıttaki çatışmaların temelini oluşturur.

Her iki ailede de kadın erkek ilişkilerinin geleneksel çizgide sürdürüldüğü ve kadın figürlerin eşin ve eşin ailesinin sorumluluğunu taşımak zorunda olduğu görülmüştür. Erkek egemen anlayışının her iki kültürün de temelini oluşturduğu söylenebilir. Burada kadın karakterlerin güçlü birer figür olsalar dahi bu çizginin dışına çıkmadıkları belirlenmiştir. Ailelerin çocuklarıyla olan ilişkisinde de geleneksel yapının korunduğu ve bu ilişkilerde saygının temel alındığı söylenebilir. Japon ailesinin Türk ailesine oranla çocuklarıyla olan iletişimde saygı ve sorumlulukların daha ağır bastığı belirlenmiştir.

Bu tezin üzerine bu iki yapıttan başka bir tez yazılmak istenirse, konusu iki kültürün geleneklerini incelemek olarak seçilebilir. Yasunari Kavabata'nın yapıtında da gelenekler göze çarpsa da özellikle Yaşar Kemal'in yapıtında birçok geleneksel öge karşımıza çıkmaktadır. Her iki yapıtta da okura sunulan gelenekler incelenebilir ve bu incelemenin devamı olarak, yapıtlardaki gelenekler arasında ortaklık olup olmadığı değerlendirilebilir.

F) KAYNAKÇA

- Kemal, Yaşar. *Orta Direk*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2008.
- Bulunmaz, Ali. “*Hayatın Dikiz Aynası*”, Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki, 6 Ocak 2011, Sayı 1090.
- Kavabata, Yasunari. *Dağın Sesi*. Doğan Kitap, İstanbul: 2010.
- Naci, Fethi. *Yaşar Kemal Yazılanlar*.
http://www.yasarkemal.net/yazilan/docs/fethi_naci.html